

Bilene som først kom tomme inn i landet

Luan Hoang

1
I FLETTVERK # 1 / RUIN skriver Luan Hoang om Per Tannums oppstart av tegnekontoret Bruksbo AS i 1941, og om en av kontorets mest anerkjente formgivere, Torbjørn Afdal.

Rolf Hesland arbeidet som tegner for Bruksbo tegnekontor. Som jeg tidligere har skrevet om var kontoret en sentral del av norsk møbelindustriens gullalder.¹ Hesland er kanskje mest kjent for *Scalaen*, den ikoniske LP- og magasinholderen som har beholdt sin aktualitet helt fram til i dag. Hesland, som snart nærmer seg 90 år, inviterer meg inn til sitt hjem på Kolbotn. Huset har beholdt sin opprinnelige form fra tiden designeren var yrkesaktiv. Inne er det møblert med det vi i dag vil kalle kjente klassikere, som Hans J. Wegners *Y-stol* i eik og Hans Brattrud sin *Scandia junior* i formbøyd teak. Og ikke minst møbler Hesland selv har tegnet og medvirket til å tegne sammen med Torbjørn Afdal. Her en forkortet versjon av vår samtale fredag 13.mars 2015:

- Her er møbler jeg umiddelbart kjenner igjen.

- Ja, jeg er omringet av møbler fra min tid, for det meste ting jeg har vært med på å lage. Kjenner du igjen denne?

- Det er stolen Fox som var med på Norwegian Icon sin utstilling i New York.

- Ja, det er prototypen. Hvis du ser på armlenet, er den annerledes enn de som ble lagd. Den er mer formet som en L. I dialog med møbelfabrikken fant vi ut at det var enklere å rette ut armen litt, med hensyn til bruk av trematerialet.

- Kan du fortelle om tiden din som tegner i det som betegnes som norsk gullalder i møbelindustrien?

- Jeg startet på tegneskolen i 1945 og var ferdig utdannet i 1949. Korsmo var lærer. Andre elever var Geir Grung og Sverre Fehn, de gikk i bygningslinjen. På skolen jobbet vi med å utvikle ferdighetene. Under studietiden jobbet jeg i tillegg en del kvelder og helger på snekkerverkstedet til Odd Kjellov, som lagde modeller for Steen og Strøms Møbelfabrikk. Slik finansierte vi studiene. Vi hadde ennå ikke Lånkasse-ordningen på den tiden. Men den kom senere, noe vi var med på å kjempe igjennom. Mitt kull avsluttet med en studietur til Frankrike, Italia og Sveits. Vi besøkte Le Corbusier som presenterte oss for arbeidet hans med Samtidens by. Det var en interessant opplevelse. Etter utdannelsen fikk jeg tilbud om å være lærer på skolen. Andre gikk den pedagogiske linjen. Jeg ville komme ut og være med på det som skjedde. Jeg var møbelsnekker før jeg ble tegner og ville lage noe. 2. oktober 1950 startet jeg på Bruksbo tegnekontor.

- Hvordan var det å jobbe der?

- Det var rett etter krigen og knapt med tilgang på materialer. Vi måtte være kreative og bruke det vi fikk tak i. Torbjørn Afdal var der allerede fra -46 og var kunstnerisk leder. Etterhvert kom Harry Moen og Gunleik Svartdal. Afdal satt seg ofte ned og tegnet

møbler. Vi andre fikk ofte andre oppgaver ved tegnekontoret. Jeg jobbet blant annet mye med design og interiør av hoteller. Tyske Müller bygde en del hoteller som jeg var med på. Den dag i dag har for eksempel hotellet på Gaustablikk fortsatt mine stoler. Den gang hadde vi ikke tilgang til de varer og tjenester som finnes i dag. Derfor måtte vi ofte spesialtegne møbler og interiør for hotellene.

- Dere var med på å stake ut veien for den moderne designen i Norge.

- Jeg husker blant annet Per Tannum og Arne Remlov som manet oss til å bli mer moderne, å lage noe som var lettere å ha med å gjøre. De pleide å kalle ting de som ble lagd for oss for "kuler og krutt". For meg var form og fasong viktig. Og det måtte ikke minst dekke et behov. I Bruksbo hadde vi mange idéer, noen ble forkastet. Bak arbeidet vårt lå tanken om form og funksjon, tingen vi laget måtte være brukbart for folk. Jeg likte i tillegg at den skulle være litt spesiell og egen. Ta *Scalaen* som et eksempel, der tenkte jeg at formen kunne smalne innover på toppen, som en trekant. Det ville gjøre den mer leken. Istedenfor å være helt firkantet, som en boks. Jeg var også veldig glad i å lage ting som kunne flyttes på, som ikke tok så stor plass. Korsmo, som var den store tenkeren, jobbet blant annet med utstilling av norske møbler i Amerika. Jeg hadde ansvar for emballeringen av disse. Jeg tenkte at emballasjen måtte kunne brukes til noe. Derfor tegnet jeg den slik at også den ble utstilt og brukt som elementer i utstillingen.

- Kan du fortelle litt om den økende etterspørselen?

- Den økende etterspørselen gjorde at vi forenklet og til dels industrialiserte møbelproduksjonen i landet. For eksempel kunne deler til møblene freses i ferdige former, for så å sendes til en annen fabrikk som satte sammen møbelet med håndlagde deler. Dette var et viktig grep for å kunne følge utviklingen. Ta for eksempel Fox-stolen (Rolf peker på prototypen): Dersom den skulle forenkles og masseproduseres, kunne man frese armlen og ben i en fabrikk, for så å sende den til en annen som satte dem sammen. Blant annet Haug snekkeri fikk levert deler av møblene sine slik. Sandvik møbler likeså, som holdt til like ved Ørsta. Der ble noe laget maskinelt og noe håndlaget.

Fox
Foto: Blomqvist Nettauksjon AS

- Kan du til slutt fortelle litt om nedgangen?

- Mot slutten av 70-tallet merket vi en lavere etterspørsel. Et spedisjonsfirma vi brukte pleide å kjøre lastebiler fulle av møbler ut av landet, til Gøteborg, for så å sende dem videre til andre land.

Til å begynne med kjørte de fulle trailere ut av landet og kom tomme tilbake for å fylle på med nye møbler. Etter hvert kom de sjeldnere for å fylle bilene. Til slutt kjørte de tomme ut og kom fulle av utenlandske møbler inn i landet.

- Hvem kjøpte møblene?

- Skeidar og Møbelringen begynte å bli store på den tiden. De sa at vi var dyre. Det stemmer jo det, produksjonsutgiftene ble etter hvert høye her i Norge. Huseby og Krosby var dog trofaste og kjøpte møbler av oss helt mot slutten.

Etter en samtale på 3 timer viser Hesland tegninger av møbler han har utført for hånd i full størrelse. Han forklarer at de i sin tid ikke hadde dataprogrammer som gjorde slikt. Tegningene er sirlig utført med detaljerte beskrivelser, slik at snekkeren skal kunne ha et best mulig utgangspunkt. Hesland fører meg videre ned i en kjellerstue som han har møblert og snekret. Til slutt tar han meg med inn i et hemmelig rom. Dette rommet viser jeg egentlig ikke til noen lenger, sier han. Vi befinner oss i et lite verksted med snekkerbenk og verktøy hengende på veggen. Her har jeg snekret og prøvd meg fram. Men jeg bruker ikke rommet nå. Jeg er blitt for gammel for slikt, avslutter han.

Luan Hoang er litteraturviter, møbelsamler og eier av Botanisk Hage Møbelforretning i Oslo

Scala
Foto: Blomqvist Nettauksjon AS

Gamlehuset fra 1900. Arkitektens Zeltitz Kleand.

STATSBYGG TEK VARE PÅ HISTORIA

Statsbygg eig og forvaltar mange verneverdige eigedommar og kulturminne. Vi har eit særleg stort ansvar for å ta vare på dei verdiane som desse eigedommane representerer. Vi skal òg sikre kulturminneverdiane i dei mange byggjeoppgåvene vi har for staten. Bruk er den viktigaste føresetnaden for vern, og vi er så heldige at dei fleste eigedommane er i dagleg bruk. Å ta vare på mange av Noregs viktigaste kulturminnar er ei oppgåve vi er audmjuke overfor og utfører med kunnskap og glede!

STATSBYGG

BYGG MED MENING

WWW.STATSBYGG.NO

Vi gir råd om kulturminner til offentlig sektor:

- Kulturminneplaner
- Prosjektering
- Utredninger
- Ledelse av rehabiliteringsarbeider
- Tilstandsanalyser av kulturhistoriske bygninger

Kontakt Christian Borhaven, seksjonssjef kulturminne
telefon 957 08 299/christian.borhaven@forsvarsbygg.no

Les mer på
www.verneplaner.no, www.forsvarsbygg.no

Forsvarsbygg
nasjonale festningsverk